

Lahti

Laadintaohjeet

Talousarvio 2025

Taloussuunnitelma 2025–2027

Kaupunginhallitus 27.5.2024

Sisällys

1. Talousarvion laadinnan lähtökohdat	5
1.1. Aikataulu	5
1.2. Talouden ja toiminnan periaatteet	6
1.3. Yleinen taloudellinen tilanne	6
1.4. Laadinnan lähtökohdat	6
1.5. Vaikutusten ennakoarviointi	7
1.6. Riskienhallinta	7
1.7. Kehyksen mukainen tuloslaskelma	7
1.8. Kehyksen mukainen investointiosa	8
1.9. Kehyksen mukainen rahoituslaskelma	9
2. Strategia ja toiminnalliset tavoitteet	10
2.1. Strategiakokonaisuus	10
2.2. Strategian kärkihankkeet 2025 (talousarvion toiminnalliset tavoitteet)	10
2.3. Toiminnallisten tavoitteiden raportointi	11
3. Henkilöstösuunnittelu	12
3.1. Henkilöstön määrällinen suunnittelu	12
3.2. Henkilöstön osaamisen kehittäminen	12
4. Ilmastobudjetointi	13
5. Talousarviokirjan sisältö	14
5.1. Rakenne ja perustelutekstit	14
6. Käyttötalous	15
6.1. Käyttötalouden sitovuus	15
6.2. Käyttötalouden kehys	15
6.3. Talousarvion valmistelu	16
6.4. Käyttötalouteen liittyvät erityisohjeet	16
6.4.1. Talouden tasapainottamisen toimenpiteet	16
6.4.2. Maksut ja taksat	17
6.4.3. Henkilöstömäärärahat	17
6.4.4. Sisäiset erät	18
6.4.5. Jäsenmaksut	18
6.4.6. Projektitoiminta	18
6.4.7. Poistot	19
6.4.8. ICT-kustannukset	19
6.4.9. Talousarvion tunnuslukujen laskennassa käytettävät asukasluvut	19
6.4.10. Osallistuva budjetointi	19
7. Investoinnit	20
7.1. Kiinteä omaisuus	20
7.2. Talonrakennusinvestoinnit	20
7.3. Julkinen käyttöomaisuus	21
7.4. Arvopaperit ja osuudet	21
7.5. Irtain omaisuus	21
8. LIITTEET	22
8.1. Liite 1 Lahden väestöennuste	22
8.2. Liite 2 Poistosuunnitelma (KV 11.4.2016 § 36) ja erityisperustellut kohteet	23
8.3. Liite 3 Lahden kaupunkistrategian mittarit	26

Yhteyshenkilöt

kaupunginjohtaja Niko Kyyräinen
talousjohtaja Tiina Mörsky
laskentapäällikkö Kati Helin

p. 050 337 4386
p. 050 383 6502
p. 044 716 1059

Talousarviotyön tuki

Laadintaohjeen koonti ja kaupunkitasoiset laskelmat

controller Katja Markkola

p. 050 383 6456

Kaupungin rahoitukseen liittyvät kysymykset

rahoituspäällikkö Päivi Väisänen

p. 044 716 1428

Talousarviokirjan teksteihin liittyvät kysymykset

laskentasuunnittelija Paula Kannisto

p. 044 416 4416

Taloussuunnittelujärjestelmän tuki

tekninen tuki, laskentasuunnittelija Paula Kannisto
henkilöstösuunnittelun osalta, henkilöstöpäällikkö Pekka Nikulainen

p. 044 416 4416
p. 050 387 8780

Palvelualueiden ja konsernihallinnon talousarviovalmistelun tuki

johtava controller, Miia Karetjoki
konsernihallinto, controller Maija Laine
elinvoiman palvelualue, controller Maija Laine
sivistyksen palvelualue, controller Erkki Lantonen
sivistyksen palvelualue, controller Sari Leiskallio
kaupunkiympäristön palvelualue, controller Minna Vilen

p. 044 482 0656
p. 044 716 1433
p. 044 716 1433
p. 044 790 9366
p. 044 416 3328
p. 044 790 9329

Taloussihteerit ja taseyksiköiden taloushenkilöstö syöttävät talousarvion luvut taloussuunnittelujärjestelmään.
Taloussihteerit käyvät lisäksi yksiköiden kanssa läpi määrärahojen kohdennukset. Yhteyshenkilöt alla olevan listan mukaisesti.

Konsernihallinto

Konsernihallinnon vastuualue
Tarkastustoimi
Lahden Tilakeskus

Elmo Viljanen
Elmo Viljanen
Jorma Lehikko

Elinvoiman palvelualue

Elinvoimapalvelut
Työllisyyspalvelut

Tuula Reimi
Jenny Kaltto

Sivistyksen palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Lasten ja nuorten kasvun vastuualue
Lasten ja nuorten kasvu, yht. kust.
Perusopetus
Varhaiskasvatus
Nuorisopalvelut
Osallisuuden ja tiedon vastuualue
Osaaminen yhteiset ja lukiokoulutus
Kirjasto- ja tietopalvelut
Osallisuus ja hyvinvointi
Wellamo-opisto
Liikunnan ja kulttuurin vastuualue
Liikuntapalvelut
Kaupunginmuseo
Kulttuuripalvelut
Kansainväliset urheilutapahtumat
Lahden kaupunginorkesteri
Lahden kaupunginteatteri

Elmo Viljanen
Minna Kemppainen
Minna Kemppainen
Sanna Laitinen
Sanna Laitinen
Jenny Kaltto
Jenny Kaltto
Jenny Kaltto
Satu Forsström
Satu Forsström
Satu Forsström
Satu Forsström
Satu Forsström
Paula Tuominen
Leena Janila

Kaupunkiympäristön palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Kaupunkisuunnittelu
Kaupunkitekniikka
Rakennus- ja ympäristövalvonta
Joukkoliikenne

Jukka Ojanen
Tuula Reimi
Jukka Ojanen
Tuula Reimi
Jukka Ojanen

sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@lahti.fi

1. Talousarvion laadinnan lähtökohdat

1.1. Aikataulu

27.5.2024	Kaupunginhallitus hyväksyy vuoden 2025 talousarvion laadintaohjeet ja talouden kehymisen Talousarviovalmistelu alkaa
28.6.2024	Palveluyksiköiden johtajat ovat käyneet talousarvion kohdistuksen periaatteet läpi talouspalvelujen kanssa
28.6.2024	Riskienhallintaohjelmiston vastuuhenkilöt sekä riskien ja toimenpiteiden ajantasaisuus on tarkastettu
9.8.2024	Talousarvioluvut ja -tekstit, ilmastobudjetin tiedot sekä strategian kärkihankkeiden toimenpiteet on valmisteltu
12.–16.8.2024	Talouspalvelut ja palvelualueiden, konsernihallinnon sekä taseyksiköiden johtajat käyvät läpi talousarviovalmistelun tilanteen
23.8.2024	Vaikutusten ennakoarvioinnit on valmisteltu
29.8.–5.9.2024	Talousarvioseminaarit, lautakunnat
	Lautakunnat ja jaostot antavat talousarvioesityksensä
3.9.2024	<ul style="list-style-type: none"> • Tarkastuslautakunta
9.9.2024	<ul style="list-style-type: none"> • Konserni- ja tilajaosto, elinvoima- ja työllisyysjaosto
10.9.2024	<ul style="list-style-type: none"> • Sivistyslautakunta, Lahden seudun joukkoliikennelautakunta
11.9.2024	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunta, kaupunkiympäristölautakunta
12.9.2024	Lautakuntien ja jaostojen talousarvioehdotukset viimeistään taloussuunnitteluun
18.–19.9.2024	Kaupunginjohtajan talousarvioneuvottelut
15.10.2024	Kaupunginjohtaja julkaisee talousarvioesityksensä
17.–18.10.2024	Kaupunginvaltuuston seminaari
4.11.2024	Kaupunginhallitus tekee esityksen vuoden 2025 veroprosenteista
4.–5.11.2024	Kaupunginhallitus käsittelee talousarviota ja tekee talousarvioesityksen kaupunginvaltuustolle
11.11.2024	Kaupunginvaltuusto tekee päätöksen vuoden 2025 veroprosenteista
25.11.2024	Kaupunginvaltuusto tekee päätöksen talousarviosta 2025 ja taloussuunnitelmasta 2025–2027
2.12.2024	Kaupunginhallitus hyväksyy talousarvion toimeenpano-ohjeet
31.1.2025	Kaupunginhallitus, lautakunnat ja jaostot ovat hyväksyneet alaistensa yksiköiden käyttösuunnitelmat vuodelle 2025

1.2. Talouden ja toiminnan periaatteet

Kunnan taloudenhoitoa ja sen järjestämistä ohjaavat kuntalain 13. luku, kirjanpitolaki ja -asetus, kirjanpitolautakunnan hyvinvointialue- ja kuntajaoston antamat ohjeet, suositus kunnan ja kuntayhtymän talousarviosta ja taloussuunnitelmasta sekä Lahden kaupungin hallintosääntö.

Lahden kaupungin hallintosäännössä (V luku: Kaupungin talouden hoito) on määritelty mm. taloudenhoidon vastuut ja

1.3. Yleinen taloudellinen tilanne

Valtiovaraministeriön 25.4.2024 julkaiseman Kuntatalousohjelman 2025–2028 mukaan kertaluonteiset erät vahvistivat kuntataloutta merkittävästi vuonna 2023. Suuria poikkeuksellisia eräiä olivat sote-uudistukseen liittyvä 1,3 mrd. euron verohäntä ja kunnille maksetut ennakollisiin sote-siirtolaskelmiin perustuvat ylimitoitettut valtionosuudet, jotka tosin peritään takautuvasti valtiolle vuosien 2025–2027 aikana. Sote-uudistuksen tarkoituksena oli helpottaa merkittävästi kuntien taloudellista tilannetta nopeimmin kasvavien ikäsidonnaisten menojen siirryttyä hyvinvointialueille, mutta tämän suuntainen kehitys ei näy kuntatalouden painelaskelman luvuissa.

Tulojen ja menojen välillä on epätasapaino, joka syvenee lähivuosina muun muassa nopeasti kasvavien kustannusten, investointipaineiden sekä sote-uudistukseen liittyvien valtionosuuksien täsmäytysten ja takaisinperinnän seurauksena. Ilman uusia kuntataloutta tasapainottavia toimenpiteitä, kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta on painumassa vuosina 2025–2028 noin 1,6–2,0 mrd. euroa negatiiviseksi.

Kuntien kustannuskehitystä kuvaava peruspalvelujen hintaindeksin muutos on keskimäärin 3,1 prosenttia vuodessa vuosina 2025–2028. Kuntatalouden suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, jonka vuoksi kunta-alan palkkaratkaisuilla on suuri merkitys kuntatalouden tulevaan kustannuskehitykseen. Hallituksen uudet sopeutustoimet kohdistuvat myös kuntasektoriin. Arvioiden mukaan hallituksen päätösten nettovaikutus

1.4. Laadinnan lähtökohdat

Talousarvion laadinnan lähtökohtana toimii kaupunginvaltuuston (KV 14.3.2022 § 35) hyväksymä Lahden kaupungin strategia. Strategisella suunnittelulla sidotaan päätökset ja toimenpiteet sekä talous- ja henkilöstösuunnittelu yhdeksi kokonaisuudeksi, osaksi pitkän aikavälin kehittämistä. Toiminnan ja talouden suunnittelussa tulee ottaa huomioon strategian kärkihankkeet ja niiden toimenpiteiden edellyttämät määrärahatarpeet.

Lahden kaupungin tilikauden tulos vuonna 2023 oli 41,3 milj. euroa ja vuosikate 94,8 milj. euroa. Luvut olivat poikkeuksellisen hyviä arvioitua suurempien omaisuuden myyntivoittojen sekä verorahoitukseen liittyvien kertaerien ansiosta. Lahden kaupungin tilinpäätöksessä 2023 taseeseen kertynyt ylijäämä on 254,8 milj. euroa. Ylijäämä mahdollistaa taloussuunnitelmakaudelle suunnitellun alijäämäisen kehityksen.

taloudenhoitoa koskevat periaatteet sekä annettu määräyksiä talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, toiminnan ja talouden seurannasta sekä sisäisestä tarkastuksesta, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Hallintosäännön mukaan kaupunginhallitus antaa lautakunnille, alaisilleen jaostolle ja johtokunnille, konsernihallinnolle sekä palvelualueille ja alaisilleen taseyksiköille tarvittavat talousarvion laadinta- ja toimeenpano-ohjeet. Lahden kaupungin hallintosääntö löytyy Dynastysta kaupungin säädöskokoelmasta.

tus kuntatalouteen tulee olemaan taloutta vahvistava. Vahvistaminen toteutetaan sekä tuloja lisäämällä että menoja karsimalla. Kuntien tehtävien ja velvoitteiden purkamisen arvioidaan parantavan kuntataloutta noin 75 milj. eurolla: menojen arvioidaan pienenevän noin 100 milj. eurolla ja rahoitusta vähennetään 25 milj. eurolla.

Vuonna 2025 työ- ja elinkeinopalvelut siirretään kuntien ja kuntien muodostamien yhteistoiminta-alueiden vastuulle. Muutos kasvattaa kuntatalouden toimintamenoja reilulla 800 milj. eurolla vuonna 2025. Uudistuksen myötä kuntien henkilöstömäärä kasvaa noin neljällä tuhannella henkilötyövuodella, mikä näkyy vuonna 2025 etenkin henkilöstömenojen voimakkaana kasvuna. Uudistus laajentaa kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuskien rahoituksessa, mikä puolestaan heijastuu vuonna 2025 avustusmenojen tason muutokseen. Työllisyyskehityksellä on uudistuksen seurauksena entistä suurempi vaikutus kuntatalouteen.

Kuntien investointinäkymissä on merkittäviä eroja. Osassa kunnista investointien ennakoidaan pienenevän lähivuosina, mutta etenkin suurten kuntien investointipaineet pitävät koko kuntatalouden investoinnit korkealla tasolla. Kunnilla on edelleen merkittäviä investointitarpeita muun muassa rakennuskannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän vuoksi.

(Lähde: Kuntatalousohjelma 2025–2028: Kevät 2024/VM)

Talouden tasapainotavoite taloussuunnitelmakaudelle 2025–2027 on yhteensä 48,8 milj. euroa (KV 20.5.2024 § 62). Tavoitteet on kuvattu tarkemmin kohdassa 6.4.1. Talouden tasapainotamisen toimenpiteet.

Talousarvion laadintaohjeita noudatetaan vuoden 2025 talousarviota ja vuosien 2025–2027 taloussuunnitelmaa valmisteltaessa.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana. Myös verotulo- ja valtionosuusarviot sekä poistotaso päivitetään valmistelun aikana viimeisimmillä käytettävissä olevilla tiedoilla ennen talousarviosta päättämistä.

1.5. Vaikutusten ennakoarviointi

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi (EVA) on lakisääteinen tapa arvioida valmisteltavan päätöksen vaikutuksia eri näkökulmista. Vaikutusten ennakoarviointia tehdään muun muassa strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävistä päätöksistä, kuten talousarviosta.

Vaikutusten ennakoarvioinnissa noudatetaan intran Päätösten teko-sivustolla olevia [ohjeita](#). Ennakoarvioinnissa arvioidaan talousarvion merkittävien muutosten vaikutuksia kuntalais-, organisaatio-, ympäristö- ja talousvaikutusten näkökulmista. Arvio otetaan toimielimen talousarvion päätösesityksen liitteeksi.

Aikataulu

Vaikutusten ennakoarvioinnit valmistellaan 23.8.2024 mennessä palvelualueiden ja konsernihallinnon osalta. Tiedot täytetään yhteisiin Teams-ympäristöihin.

Vaikutusten ennakoarvioinnit esitellään lyhyesti kaupunginjohtajan talousarvioneuvotteluissa. Niistä koostetaan kaupunkitasoinen yhteenveto, joka liitetään kaupunginhallituksen ja -valtuuston talousarvion päätösesityksen liitteeksi.

Lisätietoja

hallintopäällikkö Risto Uotila, risto.uotila@lahti.fi

1.6. Riskienhallinta

Talousarvion tavoitteiden määrittelyssä on välttämätöntä ottaa huomioon mahdolliset riskit. Talousarvion laatimisprosessissa on tärkeää analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa kaupungin ja konsernin tavoitteita uhkaavat riskit, arvioida niiden vaikutuksia sekä todennäköisyyttä toteutua, ja laatia tarpeelliset suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallintaan.

Talousarvion laatimisessa on otettava huomioon toimintaan ja taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavia riskejä kuten:

- sote-uudistus
- verotulot
- valtionosuudet
- investoinnit
- väestönmuutokset
- henkilöstökulut
- talouskasvun hidastuminen.

Tavoitteena on dokumentoida raportoitavat riskit riskienhallintajärjestelmään. Riskienarviointimenetelmien käytöstä ohjeistetaan intrassa [Riskien arviointi](#).

Aikataulu

Palvelualueiden on tarkastettava Kiwa Impact -riskienhallintaohjelmistoon kirjatut riskien vastuuhenkilöt sekä riskien ja toimenpiteiden ajantasaisuus viimeistään 28.6.2024.

Lisätietoja

turvallisuuspäällikkö Antti Prepula, antti.prepula@lahti.fi

1.7. Kehyksen mukainen tuloslaskelma

Tuloslaskelmassa esitetään kaupungin kokonaistalouden keskeiset erät. Siinä osoitetaan tulo-rahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Kehyksessä on huomioitu talousennusteiden mukainen kustannuskehitys, toiminnassa tapahtuvat muutokset sekä talouden tasapainottamisen euromääräiset tavoitteet.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana. Myös verotulo- ja valtionosuusarviot sekä poistotaso päivitetään valmistelun aikana viimeisimmillä käytettävissä olevilla tiedoilla ennen talousarviosta päättämistä.

Tuloslaskelma, 1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	muutos	TS 2026	muutos	TS 2027	muutos
Toimintatulot	187 265	166 422	166 112	-0,2 %	170 857	2,9 %	175 221	2,6 %
Valmistus omaan käyttöön	1 302	1 114	1 114	0,0 %	1 114	0,0 %	1 114	0,0 %
Toimintamenot	-490 562	-526 398	-569 065	8,1 %	-572 216	0,6 %	-583 496	2,0 %
Toimintakate	-301 995	-358 861	-401 839	12,0 %	-400 245	-0,4 %	-407 161	1,7 %
Verotulot	304 843	287 241	294 387	2,5 %	309 125	5,0 %	332 012	7,4 %
Valtionosuudet	90 872	76 159	83 006	9,0 %	87 668	5,6 %	87 936	0,3 %
Rahoitustulot ja -menot	1 044	-5 561	5 998	7,9 %	7 859	31,0 %	11 984	52,5 %
Vuosikate	94 764	-1 022	-18 449	1 705,0 %	4 408	-76,1 %	24 772	462,0 %
Poistot ja arvonalentumiset	-53 517	-55 173	-56 649	2,7 %	-57 141	0,9 %	-60 409	5,7 %
Tilikauden tulos	41 247	-56 195	-75 097	33,6 %	-52 733	-29,8 %	-35 637	-32,4 %
Poistoeron lisäys tai vähennys	-9 597	75	75	0,0 %	75	0,0 %	75	0,0 %
Varausten lisäys tai vähennys	10 000	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Rahastojen lisäys tai vähennys	-259	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Tilikauden yli-/alijäämä	41 391	-56 120	-75 022	33,7 %	-52 658	-29,8 %	-35 562	-32,5 %

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Tuloslaskelmassa kaupunginvaltuustoon nähden sitovia tasoja ovat korkotulojen ja -menojen nettoarvio sekä muiden rahoitustulojen ja -menojen nettoarvio, jotka esitetään talousarviokirjan tuloslaskelmaosassa.

Lisätietoja
taloussuunnittelu@lahti.fi

1.8. Kehyksen mukainen investointiosa

Talousarviossa investoinnit suunnitellaan viideksi vuodeksi. Taloussuunnitelmakauden 2025–2029 investointikokonaisuuden bruttoinvestoinnit ovat yhteensä 316,7 milj. euroa.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Investointiosaan budjetoidaan aktivoitujen pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutuksesta saatavat tulot tasearvosta. Arvioitu luovutusvoitto tai -tappio budjetoidaan käyttötalousosaan.

Taloussuunnitelmakauden 2025–2027 nettoinvestointikatto on keskimäärin 60 milj. euroa / vuosi.

Investoinnit, 1 000 euroa *		TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Kiinteä omaisuus	Tulot	473	6 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
	Menot	-1 869	-3 500	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Talonrakennus	Tulot	14 966	1 393	1 210	1 147	1 046	1 040	1 040
	Menot	-21 473	-54 735	-30 983	-23 971	-21 046	-35 424	-27 509
Julkinen käyttöomaisuus	Tulot	623	657	450	500	500	500	500
	Menot	-47 056	-28 228	-28 414	-30 548	-30 914	-22 985	-30 914
Irtain omaisuus	Tulot	0	0	0	0	0	0	0
	Menot	-6 961	-7 523	-4 145	-3 935	-4 385	-3 265	-3 265
Arvopaperit ja osuudet	Tulot	19	0	0	0	0	0	0
	Menot	-4 312	-1 500	-500	-500	-500	-500	-500
Investoinnit yhteensä								
Tulot (ei sis. myyntivoittoja)		16 082	8 050	4 660	4 647	4 546	4 540	4 540
Menot		-81 671	-95 486	-66 542	-61 454	-59 345	-64 674	-64 688
Netto		-65 590	-87 436	-61 882	-56 807	-54 799	-60 134	-60 148

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

1.9. Kehyksen mukainen rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö. Kehyksen mukaisessa rahoituslaskelmassa kaupungin toiminnan ja investointien rahavirta ilmaisee 58,6 milj. euron lainantarpeen vuonna 2025 kaupungin omaan palvelutoimintaan. Suunnitelmakaudella 2025–2027 lainatarve omaan palvelutuotantoon on yhteensä 67,6 milj. euroa.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Rahoituslaskelma, 1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Toiminnan rahavirta	73 862	-4 142	-21 569	1 288	21 652
Vuosikate	94 764	-1 022	-18 449	4 408	24 772
Tulorahoituksen korjauserät	-20 902	-3 120	-3 120	-3 120	-3 120
Investointien rahavirta	-42 794	-84 816	-59 262	-54 187	-52 179
Investointimenot	-81 671	-95 486	-66 542	-61 454	-59 345
Rahoitusosuudet investointimenoihin	671	1 050	660	647	546
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	38 206	9 620	6 620	6 620	6 620
Toiminnan ja investointien rahavirta	31 068	-88 958	-80 831	-52 899	-30 527
Antolainauksen muutokset	35 221	16 943	22 214	33 154	8 263
Antolainasaamisten lisäykset	-8	-30 000	-10 000	-10 000	-10 000
Antolainasaamisten vähennykset	35 229	46 943	32 214	43 154	18 263
Lainakannan muutokset	-69 303	30 000	-20	16 000	17 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	94 000	30 000	36 000	37 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-76 900	-64 000	-30 020	-20 000	-20 000
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	7 597	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	308	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	-4 995	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	-38 770	46 943	22 194	49 154	25 263
Vaikutus maksuvalmiuteen	-7 702	-42 015	-58 636	-3 745	-5 265

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Lisätietoja
rahoituspäällikkö Päivi Väisänen, paivi.vaisanen@lahti.fi

2. Strategia ja toiminnalliset tavoitteet

2.1. Strategiakokonaisuus

Talousarvion laadinnan lähtökohtana toimii kaupunginvaltuuston (KV 14.3.2022 § 35) hyväksymä Lahden kaupungin strategia. Strategiassa kuvataan, millaisella visiolla, lupauksilla ja tavoitteilla Lahden kaupungin tulevaisuutta rakennetaan. Strategian toteuttaminen varmistetaan talousarvioprosessissa. Strategisella suunnittelulla sidotaan päätökset ja toimenpiteet sekä talous- ja henkilöstösuunnittelu yhdeksi kokonaisuudeksi, osaksi pitkän aikavälin kehittämistä.

Strategisten lupauksen ja tavoitteiden toteutumista seurataan mittareilla (liite 3). Mittarit kertovat kehityksen suunnasta. Mittareilla ei voida suoraan mitata organisaation tuloksellisuutta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät.

Lahden kaupungin strategia

KESTÄVÄSTI ELINVOIMAINEN

Lahti tarjoaa kansainvälisesti kiinnostavan toimintaympäristön älykkäiden ja kestävien ratkaisujen kehittämiseen ja liiketoimintaan.

Suomen johtava ympäristökaupunki hyödyntää edelläkävijän potentiaalinsa ja tarjoaa yrityksille sekä asukkaille kestävästä kaupunkirakenteesta ja kilpailukykyisen liiketoimintaympäristön.

Houkuttelemme uusia yrityksiä Lahden alueelle ketterällä ja monipuolisella kaavoituksella, lupapalveluja sujuvoittamalla sekä seudullisella yhteistyöllä.

Kasvamme kehittyvänä yliopistokaupunkina ja tuemme yritysten kasvua laajalla korkeakoulujen, oppilaitosten ja yritysten yhteistyöllä.

Ratkaisemme työelämäkysymysten haasteet ja houkuttelemme alueelle osaavaa työvoimaa.

Vahvistamme asemaamme pääkaupunkiseudun lähialueena ja kehitämme kansainvälisen urheilu-, matkailu- ja tapahtumakaupunkina.

Teemme Lahden keskustasta elävän ja turvallisen sekä parannamme asuinalueiden viihtyisyyttä.

ELINVOIMAN MITATTAVAT TAVOITTEET

- > Lahti on hiilineutraali 2025
- > Kiertotalous-liiketoiminta kasvaa
- > Yritysten ja työpaikkojen määrä kasvaa
- > Yrittäjien arvio elinkeinopolitiikasta paranee
- > Yritysten investoinnit lisääntyvät Lahden alueella
- > Muuttoliike on positiivinen. Väkiluvun kasvuvauhti v. 2026 on 0,5 %
- > Lahdessa on korkeakouluopiskelijoita 8500 hlöä v. 2026 ja 10 000 hlöä v. 2030
- > Lahden koulutustaso nousee
- > Työllisyys kehittyy positiivisesti
- > Osaavan työvoiman saatavuus parantuu
- > Vierailijoiden lkm. Lahdessa palaa vuoden 2019 tasolle ja kasvaa sen jälkeen vuosittain 1,5 %
- > Keskustan viihtyisyys kasvaa
- > Suurin osa uudesta rakentamisesta sijoittuu kestäville kaupunkirakenteen vyöhykkeille

LAHTI 2030 TEHTY KESTÄVÄKSI

Suomen johtavan ympäristökaupungin edelläkävijyys tuo asukkaille hyvinvointia ja yrityksille menestystä.

KESTÄVÄSTI HYVINVOIVA

Lahti on kaikkien lahtelaisten kaupunki, jossa jokaisella on mahdollisuus osallistua yhteisön kehittämiseen.

Edistämme hyvinvointia hyödyntämällä lähiluontoa kestävästi sekä lisäämällä matalan kynnyksen liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksia.

Taklaamme syrjäytymistä ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä ja etsimme yhdessä kumppaneiden kanssa ratkaisut päihdeongelmiin.

Tuemme lapsiperheitä, vahvistamme lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tarjoamme terveelliset ja turvalliset oppimisen ja kasvun ympäristöt.

Tarjoamme kaikenikäisille asukkaille monipuolista osallistumisen mahdollisuuksia, ja kehitämme lahtelaisten yhteisöllisyyttä sekä me-henkeä.

Huolehdimme siitä, että Lahti on hyvän ikääntymisen kaupunki.

HYVINVOINNIN MITATTAVAT TAVOITTEET

- > Lahtelaiset ovat terveempiä ja liikkuvat enemmän
- > Päihteidenkäyttö vähenee
- > Syrjäytymisriskissä olevien määrä vähenee
- > Lasten ja nuorten terveelliset elintavat, turvallisuuden ja osallisuuden kokemukset sekä koettu hyvinvointi paranevat
- > Luonnon virkistyskäyttämömahdollisuudet kasvavat
- > Luonnon monimuotoisuus vahvistuu
- > Matalan kynnyksen liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksien saatavuus paranee
- > Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä ja osallistumismahdollisuudet lisääntyvät

KESTÄVÄSTI UUDISTUVA

Lahti on innostava ja palveleva kaupunki, joka tunnetaan uudistuvasta ja kokeilevasta toiminnastaan.

Rakennamme kaupungin toiminnan talouden kestäväksi kasvulle.

Emme tee yksin, vaan etsimme aktiivisesti kumppanuuksia ja kehitämme kaupunkia yhdessä erilaisten toimijoiden kanssa.

Hyödynnämme digitalisaation tuomat mahdollisuudet ja kehitämme tiedolla johtamista.

Lupaamme sujuvan ja ystävällisen palvelukokemuksen niin kasvokkain kuin verkossa.

Kaupunki on houkutteleva työnantaja, jossa johtaminen on erinomaista ja henkilöstö on innostunutta sekä motivoitunutta.

UUDISTUMISEN MITATTAVAT TAVOITTEET

- > Kaupungin tulo-rahoitus vuonna 2026 riittää kattamaan nettoinvestoinnit
- > Lahti nähdään hyvänä kumppanina
- > Tuotamme oikeaa tietoa avoimesti
- > Palvelukokemus paranee
- > Lahden maine hyvänä työnantajana vahvistuu
- > Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi parantuu

ARVOT:

AVOIMESTI
VASTUULLISESTI
YHDESSÄ

2.2. Strategian kärkihankkeet 2025 (talousarvion toiminnalliset tavoitteet)

Kaupunginvaltuusto hyväksyi nykyisen kaupunkistrategian 14.3.2022. Strategian hyväksymisen jälkeen alkoi työskentely uusien kärkihankkeiden parissa. Esihenkilökunta osallistui kärkihankkeiden teemojen ja sisältöjen ideointiin strategiapäivässä 24.3.2022, jonka jälkeen kaupungin johtoryhmä linjasi kärkihankkeet vuodelle 2023. Kaupungissa on hyväksi havaittu, että kärkihankkeet ovat vähintään kaksivuotisia.

15.4.2024 kaupungin johtoryhmä käynnisti strategian kärkihankkeiden valmistelun vuodelle 2025 jatkamalla käynnissä olevia kärkihankkeita. Viimeistellyt valtuuston nähdn sitovat toiminnalliset tavoitteet, eli strategian kärkihankkeiden toimenpiteet vuodelle 2025, määritellään elokuussa 2024.

Vuoden 2025 kärkihankkeet

1. Johtava ympäristökaupunki Lahti
2. Osaava Lahti
3. Elävä Lahti
4. Hyvinvoiva Lahti
5. Houkutteleva työyhteisö Lahti

Aikataulu

Toimenpiteet on määriteltävä 9.8.2024 mennessä. Tiedot tallennetaan yhteisiin Teams-ympäristöihin. Toimenpiteiden osalta tehdään myös riskitarkastelua. Elokuun johdon seminaarissa tarkastellaan kärkihankkeita kokonaisuuksina.

Lautakuntien ja jaostojen omat sitovat tavoitteet päätetään käyttösuunnitelmissa. Omat lautakunta- ja jaostokohtaiset toiminnalli-

set tavoitteet johdetaan strategian kärkihankkeista. Nämä tavoitteet esitetään käyttösuunnitelmien yhteydessä. Raportointi toteutetaan puolivuositain lautakunnille ja jaostoille.

2.3. Toiminnallisten tavoitteiden raportointi

Kaupunkitasoisten sitovien tavoitteiden raportointi toteutetaan talousraportoinnin yhteydessä puolivuositain. Jokaiselle sitovalle tavoitteelle nimetään vastuutahot, jotka vastaavat tavoitteen edistämistä. Sivovia tavoitteita seurataan kaupunkitasoisesti kaupungin strategiaryhmässä.

Lisätietoja

Kärkihankemääritys

Strategiapäällikkö Olli Toivonen, olli.toivonen@lahti.fi

3. Henkilöstösuunnittelu

Henkilöstösuunnittelu sisältää henkilöstöressurssien määrällisen ja laadullisen tarkastelun. Suunnittelussa määritellään tarvittavat henkilötövuosien ja henkilöstökulujen varaukset sekä osaamistarpeet huomioiden toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet.

Henkilöstösuunnittelu pohjautuu palvelutarpeeseen sekä palvelutuotannon toteuttamiseen tarvittaviin henkilöstöresursseihin ja

osaamiseen. Suunnittelussa tulee etsiä aktiivisesti keinoja toiminnan tehostamiselle ja varata resursseja vain tarpeen mukaisesti.

Henkilöstön hyvinvoinnista huolehtiminen ja talouden tasapainottaminen edellyttää systemaattista lomien suunnittelua, jonka avulla vähennetään kertynyttä lomapalkkavelkaa. Henkilöstöä kannustetaan lisäksi ottamaan palkattomia vapaita mahdollisuuksien mukaan.

3.1. Henkilöstön määrällinen suunnittelu

Henkilöstön määrä suunnitellaan henkilötyövuosina (HTV). Suunnittelussa käytettävä HTV tarkoittaa kokoaikaisen työntekijän palkallista henkilötyövuotta, josta on vähennetty mahdolliset palkattomat poissaolot ja osa-aikaisuus. Yksiköt ovat tehneet kehyslaskelmaa varten suunnitelmat vuosille 2025–2027. Niiden perusteella on varattu tarvittavia määrärahoja kehukseen. Suunnitelmia tarkennetaan tarpeen mukaan talousarvion edetessä.

Henkilöstöön liittyviä menoja ja tuloja on avattu tarkemmin kohdassa 6.4.3 Henkilöstömäärärahat. Henkilöstömäärärahoja varataan talousarvioon henkilöstösuunnitelman mukaisesti. Henkilöstösuunnitelmassa on huomioitu aiempien vuosien toteumat ja tiedossa olevat muutokset.

Henkilöstösuunnitelman toteutumista seurataan talouden raportoinnin yhteydessä.

3.2. Henkilöstön osaamisen kehittäminen

Osaamistarpeiden tunnistamisella ja osaamisen kehittämisellä varaudutaan tarvittavaan osaamiseen lähitulevaisuudessa sekä muuttuviin osaamistarpeisiin pidemmällä aikajänteellä. Ennakoi- valla osaamisen suunnittelulla voidaan vastata toimintaympäristön muutoksiin, parantaa tuottavuutta ja pidentää työuria. Osaamisen kehittämisen toimilla voidaan lisäksi vahvistaa työntekijän motivaatiota, lisätä työhyvinvointia ja luoda positiivista työnantajamielikuvaa.

Yksiköt varaavat tarvittavat määrärahat osaamisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Koulutussuunnitelman tekeminen vuodelle 2025 ohjeistetaan erikseen syksyn 2024 aikana.

Lisätietoja
henkilöstöjohtaja Mira Keitaanranta, mira.keitaanranta@lahti.fi

4. Ilmastobudjetointi

Lahden kaupunki on aloittanut ilmastobudjetoinnin osana vuoden 2025 talousarvioprosessia. Ilmastobudjetti kokoaa talousarvion ilmastotyöhön varatut tulot ja menot.

Aikataulu

Ilmastobudjetissa huomioitavat tiedot ilmoitetaan 9.8.2024 mennessä. Tiedot tallennetaan yhteisiin Teams-ympäristöihin. Ympäristökehitys kokoaa talousarviokirjaan ilmastobudjetoinnin tekstiosion.

Ilmastobudjetin tulot ja menot osoitetaan seuraaviin teemoihin:

- Energiasysteemit
- Ilmastojohtaminen
- Kaupunkivihreä ja sopeutuminen
- Kestävä liikenne
- Kiertotalous
- Päästökompensaatiot
- Rakennettu ympäristö

Omina kokonaisuuksinaan huomioidaan esimerkiksi seuraavat käyttötalouden tai investointien tulot ja menot:

- investoinnit
 - jotka ovat kokonaisuudessaan ilmastotyötä
 - joista täytyy arvioida/eritellä ilmastoratkaisujen osuus (esim. pyöräilyväylä osana laajempaa rakennushanketta)
- käyttötalous
 - ilmastotyön teemoihin kohdistuvat käyttötalousmenot
 - henkilöstömenot (osuus työajasta, joka käytetään ilmastotoimien edistämiseen, jos se on vähintään 15 %)
 - hankkeet, esimerkiksi selvitykset ja kehittämishankkeet
 - tulot, esimerkiksi joukkoliikenteen lipputulot ja ulkopuolinen hankkeiden rahoitus

Tarkempi kuvaus [Lahden ilmastobudjetoinnin toimintamallista](#) on lahti.fi -sivustolla.

Lisätietoja

ympäristöneuvontapäällikkö Päivi Sieppi, paivi.sieppi@lahti.fi
ympäristökoordinaattori Aino Kulonen, aino.kulonen@lahti.fi

5. Talousarviokirjan sisältö

Palvelualueet, konsernihallinto ja taseyksiköt laskevat ja esittävät toimintatulo- ja toimintamenoarviot talousarviovuodelle 2025 sekä taloussuunnitelmakaudelle 2025–2027. Taloussuunnitelmakauden vuosien 2026–2027 tulot ja menot esitetään talous-

arviokirjassa samassa määräraahataulukossa talousarviovuoden 2025 kanssa. Talouden kehityksessä on huomioitu määrärahoihin liittyvät toiminnan muutoksista johtuvat oikaisut sekä taloussuunnitelmakaudelle tiedossa olevat muutokset.

5.1. Rakenne ja perustelutekstit

Palvelualueen ja konsernihallinnon osalta esitetään

- tuloslaskelma
- toiminnan kuvaus
- toimintaympäristö ja sen muutokset
- henkilöstösuunnitelma
- toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman euromääräiset tavoitteet

Valtuustoon nähden sitovan tason osalta esitetään

- määräraahataulukko
- toiminnan kuvaus
- toimintaympäristö ja sen muutokset
- toiminnan painopistealueet
- toimintaa kuvaavat mittarit ja valtakunnalliset tuottavuusmittarit

Taseyksikön osalta esitetään

- tuloslaskelma
- rahoituslaskelma
- toiminnan kuvaus
- toimintaympäristö ja sen muutokset
- toiminnan painopistealueet
- toimintaa kuvaavat mittarit
- toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman euromääräiset tavoitteet

Talousarviokirjassa perustelutekstit esitetään palvelualue-, sitova taso- ja taseyksikkötasoilla. Tekstit jaotellaan yllä kuvattujen otsikoiden alle. Tekstien tulee olla tiiviitä. Ylipitkät perustelut lyhennetään.

Aikataulu

Talousarvion perustelutekstit lautakunta- ja jaostokäsittelyihin toimitetaan 9.8.2024 mennessä. Tekstit tallennetaan yhteisiin Teams-ympäristöihin. Lautakuntien ja jaostojen talousarvioehdotukset toimitetaan taloussuunnittelu@lahti.fi 12.9.2024 mennessä.

Tekstien koonti

- Konsernihallinto, Maija Laine, maija.laine@lahti.fi
- Elinvoiman palvelualue, Maija Laine, maija.laine@lahti.fi
- Sivistyksen palvelualue, Erkki Lantonen, erkki.lantonen@lahti.fi ja Sari Leiskallio, sari.leiskallio@lahti.fi
- Kaupunkiympäristön palvelualue, Minna Vilen, minna.vilen@lahti.fi

6. Käyttötalous

6.1. Käyttötalouden sitovuus

Talousarviorakenne noudattaa sovittuja sitovia tasoja, jotka saattavat poiketa organisaatorakenteesta. Niiden talousarvion sitovuus kaupunginvaltuustoon nähden on määritelty brutto- tai nettoperiaatteella.

- Bruttoperiaatteessa sitovuus on tuloarvio ja määräraha, eli sekä tuloarviot että menomäärärahat ovat molemmat erikseen sitovia.
- Nettoperiaatteessa sitovuus on toimintakate, eli toimintatulojen ja menomäärärahojen erotus.
- Lahden kaupunginorkesterin ja kaupunginteatterin sitovuus on tilikauden yli-/alijäämä.

- Lahden Tilakeskuksen sitovuus on tilikauden yli-/alijäämä ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita.

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot esitetään talousarvion kirjan tuloslaskelmaosassa.

Kaupunginvaltuuston 20.5.2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Talousarviorakenne (sitova taso)

Konsernihallinto

KV ja KH

Tarkastustoimi

Kaupunginjohtaja

Konsernihallinnon vastuualue

Lahden Tilakeskus (taseyksikkö)

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

sitovuus

toimintakate

tilikauden yli-/alijäämä ilman käyttöom. myyntivoittoja ja -tappioita ei sitova

Elinvoiman palvelualue

toimintakate

Sivistyksen palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue

Osallisuuden ja tiedon vastuualue

Tieto

Osallisuus

Liikunnan ja kulttuurin vastuualue

Taseyksiköt

Lahden kaupunginorkesteri

Lahden kaupunginteatteri

toimintakate

tuloarvio ja määräraha

toimintakate

tuloarvio ja määräraha

toimintakate

tilikauden yli-/alijäämä

tilikauden yli-/alijäämä

Kaupunkiympäristön palvelualue

Kaupunkiympäristö

Joukkoliikenne

tuloarvio ja määräraha

toimintakate

6.2. Käyttötalouden kehys

Käyttötalouden kehys sitoo palvelualueita ja konsernihallintoa toimintakatteen osalta.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Koko kaupunki

1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	muutos	TS 2026	muutos	TS 2027	muutos
Toimintatulot	187 265	166 422	166 112	-0,2 %	170 857	2,9 %	175 221	2,6 %
Valmistus omaan käyttöön	1 302	1 114	1 114	0,0 %	1 114	0,0 %	1 114	0,0 %
Toimintamenot	-490 562	-526 398	-569 065	8,1 %	-572 216	0,6 %	-583 496	2,0 %
Toimintakate	-301 995	-358 861	-401 839	12,0 %	-400 245	-0,4 %	-407 161	1,7 %

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Konsernihallinto (sis. Lahden Tilakeskus ja elinvoiman palvelualue)

1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	muutos	TS 2026	muutos	TS 2027	muutos
Toimintatulot	104 749	87 729	87 689	0,0 %	91 627	4,5 %	95 521	4,3 %
Valmistus omaan käyttöön	603	600	600	0,0 %	600	0,0 %	600	0,0 %
Toimintamenot	-123 226	-147 107	-175 111	19,0 %	-174 166	-0,5 %	-177 979	2,2 %
Toimintakate	-17 873	-58 778	-86 822	47,7 %	-81 940	-5,6 %	-81 858	-0,1 %

* Hallintosäätömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Sivistyksen palvelualue (sis. Lahden kaupunginorkesteri ja -teatteri)

1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	muutos	TS 2026	muutos	TS 2027	muutos
Toimintatulot	36 532	34 704	34 739	0,1 %	34 806	0,2 %	35 073	0,8 %
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Toimintamenot	-305 091	-316 716	-327 859	3,5 %	-332 135	1,3 %	-338 275	1,8 %
Toimintakate	-268 559	-282 013	-293 120	3,9 %	-297 328	1,4 %	-303 202	2,0 %

* Hallintosäätömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Kaupunkiympäristön palvelualue

1 000 € *	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	muutos	TS 2026	muutos	TS 2027	muutos
Toimintatulot	45 984	43 990	43 684	-0,7 %	44 425	1,7 %	44 627	0,5 %
Valmistus omaan käyttöön	699	514	514	0,0 %	514	0,0 %	514	0,0 %
Toimintamenot	-62 246	-62 574	-66 095	5,6 %	-65 915	-0,3 %	-67 241	2,0 %
Toimintakate	-15 564	-18 071	-21 897	21,2 %	-20 977	-4,2 %	-22 101	5,4 %

* Hallintosäätömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

6.3. Talousarvion valmistelu

Hallintosäännön yhteiset talousasiat -osiossa on määritettyä talousarvion ja käyttösuunnitelman toteuttamisen ja seurannan vastuutahot: kaupunginjohtaja, palvelualuejohtaja, vastuualuejohtaja, palveluyksikön ja toimintayksikön esihenkilö, kaupunginhallituksen alaisen taseyksikön johtaja, tarkastusjohtaja. He vastaavat omalta osaltaan talousarvion sekä käyttösuunnitelman mukaisten osamäärärahojen kohdistamisesta kustannuspaikkatasoille määrärahan seurantaan varten.

Yksikön esityksen valmistelu talouden näkökulmasta:

- Kehysneuvottelut 23.-24.4.2024
 - toiminnan muutokset ja kustannusvaikutukset
- Laadintaohje KH 27.5.2024
 - talousarvion laadinnan lähtökohdat ja talouskehukset
- Yksikön esityksen valmistelu kesäkuussa
 - controllerpalvelut tuottaa pohjalaskelman kehyksen ja osta palvelu- ja toimintayksiköille
 - laskelmassa on pohjana kuluvan vuoden käyttösuunnitelma huomioiden kertaluonteiset pohjan oikaisut sekä

kehysneuvottelussa hyväksytyt toiminnan muutosten kustannusvaikutukset ja yleiskorotukset

- yksiköt linjaavat tarvittavat muutokset kehyksen kohdistamisessa
- controllerpalvelut valmistelee palveluyksikötason kehyslaskelman edellä mainittujen tietojen perusteella
- yksiköiden vastuuhenkilöt käyvät controllerpalvelujen kutsusta keskustelut kehyksen määrärahan kohdistamisen periaatteista 28.6.2024 mennessä
- Talousarvion yksikön esityksen lukujen tallentaminen taloussuunnittelujärjestelmään 9.8.2024 mennessä
 - controllerpalvelut vastaa talousarviolukujen tallentamisesta taloussuunnittelujärjestelmään yksiköiden kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella
- Yksikön esitysten toimitelinkäsittelyjen valmistelu käynnistyy 12.8.2024.

Controllerpalvelut koordinoi ja tukee yksiköitä talousarviovalmistelussa.

6.4. Käyttötalouteen liittyvät erityisohjeet**6.4.1. Talouden tasapainottamisen toimenpiteet**

Kaupunginvaltuusto päätti 27.11.2023 § 122 vuoden 2024 talousarvion yhteydessä Lahden kaupungin toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmasta vuosille 2024-2027. Kaupunginhallitus päätti 15.4.2024 § 150 käynnistää uuden talouden tasapaino-ohjelman valmistelun ja kaupunginvaltuusto päätti uudesta Lahden kaupungin toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmasta 20.5.2024 § 62.

Ohjelman mukaisesti kaupungin taloutta tasapainotetaan 50 milj. eurolla vuosina 2024-2027. Ohjelmassa on määritetty euromääräiset tavoitteet toimintatulojen ja -menojen, verotulojen sekä rahoitustulojen ja -menojen osalta. Toimintatulojen kasvutavoitteeksi asetettiin 1 milj. euroa, toimintamenojen vähennystavoitteeksi 18,1 milj. euroa, rahoitustulojen ja -menojen nettokasvutavoitteeksi 15,0 milj. euroa ja verotulojen kasvutavoitteeksi

15,9 milj. euroa. Tavoitteet sisältyvät vuoden 2025 kehukseen ja taloussuunnitelmavuosien 2026–2027 lukuihin.

Euromääräisiä tavoitteita toteuttavista toimenpiteistä päättää toimivaltainen toimielin. Taloudelliset tavoitteet kuvataan talousarviossa ja toimenpiteet kuvataan palvelualueen käyttösuunnitelmassa.

Tuloslaskelma, 1 000 €	TA 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027	YHTEENSÄ
Toimintatulot	0,0	500,0	500,0	0,0	1 000,0
Kaupunkiympäristön palvelualue		500,0	500,0		1 000,0
Toimintamenot	-1 157,5	-2 057,5	-7 000,0	-7 885,0	-18 100,0
Konsernihallinnon palvelualue	-800,0	-800,0	-1 200,0	-1 200,0	-4 000,0
Sivistyksen palvelualue	-257,5	-827,5	-2 500,0	-2 515,0	-6 100,0
Kaupunkiympäristön palvelualue	-100,0	-430,0	-1 300,0	-1 170,0	-3 000,0
Työttömyydestä aiheutuvat menot			-2 000,0	-3 000,0	-5 000,0
Verotulot, elinvoiman lisäys			3 000,0	2 000,0	5 000,0
Rahoitustulot ja -menot		10 300,0	1 260,0	3 440,0	15 000,0
Verotulot			0,0	10 900,0	10 900,0
Tilikauden tulos	1 157,5	12 857,5	11 760,0	24 225,0	50 000,0

Luvut on esitetty muutoksena edelliseen vuoteen.

6.4.2. Maksut ja taksat

Kaupungin perimistä maksuista ja taksoista päättää kaupungin hallitus, lautakunnat tai jaostot edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti. Tiettyjen maksujen osalta päätäntävalta on viranhaltijoilla. Tarkemmat ohjeet päätäntävallasta löytyvät hallintosäännöstä.

Kysyntäjoustava hinnoittelu otetaan käyttöön niissä toiminnoissa, joissa se on tarkoituksenmukaista.

Maksuja ja taksoja tulee tarkastella/päivittää vuosittain sekä lakimuutosten että viranomaisten antamien ohjeistusten perusteella. Maksujen ja taksojen tason korottaminen arvioidaan lautakunnissa vastaamaan kunkin toiminta-alueen indeksikorotuksia.

6.4.3. Henkilöstömäärärahat

Henkilöstömäärärahat varataan määrällisen henkilöstösuunnitelun perusteella. Määrärahat määräytyvät varattavien henkilötyövuosien sekä näihin liittyvien toteutuneiden palkkojen, näihin tehtävien korotusten ja näistä laskettavien henkilösivukulujen perusteella. Näiden lisäksi varataan tiettyjä muita henkilöstöön liittyviä määrärahoja ja tuloja.

Järjestelyvaraerien vuoden 2024 osuudet sisältyvät kehuksessa konsernihallinnon määrärahoihin ja tullaan siirtämään/kohdistamaan yksikön esitysaiheessa järjestelyvaraerien päätöksen mukaisesti yksiköille vuosille 2025–2027.

Lisätietoja

henkilöstöjohtaja Mira Keitaanranta, mira.keitaanranta@lahti.fi
 henkilöstöpäällikkö Pekka Nikulainen, pekka.nikulainen@lahti.fi

6.4.3.1. Palkat ja palkkiot

Kunta-alan virka- ja työehtosopimusten sopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Palkankorotukset on huomioitu sopimusten mukaisesti vuoden 2025 osalta ja keskimääräisenä vuosien 2026–2027 osalta.

Määrällisen henkilöstösuunnittelun yhteydessä varataan riittävät määrärahat kokous- ja asiantuntijapalkkioihin, erilliskorvauksiin sekä henkilöstökorvauksiin.

6.4.3.2. Henkilösivukulut

Henkilösivukulut lasketaan alla olevien prosenttien mukaisesti:

Henkilösivukulut	2025	2026	2027
Palkkaperusteiset eläkemaksut	17,08	17,08	17,08
Sairausvakuutusmaksut	1,35	1,33	1,33
Työttömyysvakuutusmaksut	1,09	1,09	1,09
Tapaturmavakuutusmaksut	0,35	0,35	0,35
Muut henkilösivukulut	0,03	0,03	0,03

6.4.3.3. Vanhan eläkesäännön mukaiset eläkkeet

Vanhoihin eläkkeisiin varataan alla olevan taulukon mukaiset määrärahat:

Vanhat eläkkeet	2024	2025	2026	2027
Konsernihallinto (sisältää eläkevastuvarauksen purun)	-225 100	-80 000	-90 000	-100 000
Perusopetus	166 300	166 300	166 300	166 300

6.4.3.4. Henkilöstön osaamisen kehittäminen

Yksiköt varaavat henkilöstön ammatillisen ja alakohtaisen osaamisen kehittämiseen sekä ylläpitämiseen tarvittavat määrärahat. Henkilöstöpalveluihin varataan keskitetysti määräraha tarjottaviin

henkilöstöasioiden koulutuksiin (mm. johtamisen ja esimiestyön kehittäminen ja Eduhousen koulutusportaali).

6.4.3.5. Henkilöstön työhyvinvointi ja yhteisöllisyys

Yksiköiden varattavat määrärahat

- palkitsemiseen palkitsemisohjeen mukaisesti
- työhyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisäämiseen 50 euroa/henkilö vuodessa

Keskitetysti kaupunkitasoisena varattavat määrärahat

- henkilöstöetuudet henkilöstöpalveluihin (esim. työsuhdematkalippu)
- Lahen Bileisiin 50 euroa/henkilö vuodessa kaupunkitasoi-
siin yhteiskustannuksiin

6.4.3.6. Henkilöstön matkustaminen

Yksiköt varaavat henkilöstön matkustamiseen tarvittavat määrärahat. Matkustamiseen liittyviä kustannuksia tulee vähentää ja

suosia muualle matkustamisen sijaan etäkokouksia ja -koulutuksia.

6.4.3.7. Tuloihin liittyvien korvausten varaaminen

Henkilöstöpalveluihin varataan keskitetysti työterveyden ja koulutusten osalta saatavat korvaukset.

Joukkoliikenteeseen varataan keskitetysti työsuhdematkalipun osalta saatavat korvaukset.

6.4.4. Sisäiset erät

Sisäiset vuokrat

- Ylläpitovuokraosuudella katetaan rakennuskannan ylläpito-
menot ja ulkoiset vuokramenot. Pääomavuokraosuudella
katetaan rakennuskannan vuotuinen kuluminen sekä pitkä-
aikaisen lainakannan korkokustannukset.
- Sisäisissä vuokriissa noudatetaan Lahden kaupungin toimiti-
lojen sisäisiä vuokrausperiaatteita (KV 28.11.2016 § 1.11).
- Sisäiset vuokrat budjetoidaan Lahden Tilakeskuksen ilmoi-
tuksen mukaisesti, jotta sisäiset erät täsmäävät. Ylläpito- ja
pääomavuokraosuudet budjetoidaan omille tileilleen.
- Ylläpitovuokran ylläpitomeno-osuuden (kiinteistöjen ylläpi-
don kustannusindeksi) indeksitarkistukseksi vuodelle 2025
on sovittu -0,9 %. Ylläpitovuokran ulkoisten vuokramenojen
osuuden (kiinteistöjen ylläpidon kustannusindeksi) indeksi-
tarkistukseksi vuodelle 2025 on sovittu +3,6 %.
- Pääomavuokraosuuden indeksitarkistukseksi (rakennuskus-
tannusindeksi) on sovittu 3,0 %.
- Indeksitarkistukset perustuvat vuoden 2023 jo toteutunee-
seen kustannuskehitykseen.
- Talousarviovuoden 2025 indeksitarkistusten kustannusvai-
kutukset on yhteensä +2,0 %.

- Taloussuunnitelmavuosien 2026–2027 osalta vuotuisen in-
deksitarkistuksen (kiinteistöjen ylläpidon kustannusindeksi
ja rakennuskustannusindeksi) on arvioitu olevan 2 %.
- Lisäksi huomioidaan uudet rakennukset, vuokratilamuutok-
set ja muut sovitut tilajärjestelyt.
- Mahdolliset vuokramuutokset tulee varmistaa Lahden Tila-
keskuksen kanssa.

Aikataulu

- Lahden Tilakeskus toimittaa arviot sisäisistä vuokrista
14.6.2024 mennessä. Tiedosto tallennetaan yhteisiin
Teams-ympäristöihin.

Muut sisäiset erät

- Budjetoitua tehdessä tulee varmistaa, että sisäiset tulot ja
menot täsmäävät kaupunkitasoisesti.

Lisätietoja

sisäiset vuokrat: kiinteistötaloussuunnittelija Jorma Lehikko,
jorma.lehikko@lahti.fi
muut sisäiset erät: taloussuunnittelu@lahti.fi

6.4.5. Jäsenmaksut

Määräraha on kohdennettu keskitetysti koko kaupungin osalta konsernihallintoon. Jäsenmaksut luetellaan tarkemmin konserni-
hallinnon käyttösuunnitelmassa.

Uuden yhdistyksen tai yhteisön jäseneksi liittymisestä tulee toi-
mittaa tieto tai toimielimen päätös controllerpalvelut@lahti.fi.

Lisätietoja

taloussuunnittelu@lahti.fi

6.4.6. Projektitoiminta

Projektien toteuttamisessa noudatetaan Lahden projektimallin
linjauksia, joista tarkempi ohjeistus löytyy intrasta: Sisäiset palve-
lut/[Projektit](#).

- Projektien toteuttamiseen suositellaan haettavaksi kansal-
lista ja kansainvälistä rahoitusta. Projektin omistaja vastaa
ulkopuolista rahoitusta saavien projektien maksatushake-
musten ja raportoinnin toteuttamisesta rahoituksen
myöntäjän aikataulun ja ohjeistuksen mukaisesti.
- Kun projektille haetaan ulkopuolista avustusta, joka on yli
200 000 euroa, projekti viedään aina jaostoon/lautakun-
taan.
- Kun haettava avustus on alle 200 000 euroa, rahoitus-
hausta on tehtävä viranhaltijapäätös.

- Kaupungin, palvelualueiden tai vastualueiden johtoryhmät
antavat projekteille aloitusluvan ja sulkevat projektit.
- Projekteihin liittyvät viralliset asiakirjat (lähtevät ja saapu-
vat) viedään Dynasty-asianhallintajärjestelmään.

Kaupungilla on käytössä projektisalkkuohjelma, jonka avulla hal-
linnoidaan ja seurataan projektimallissa sovittujen käytäntöjen
mukaisesti kaupungin projekteja.

Lisätietoja

kehittämisjohtaja Sari Alm, sari.alm@lahti.fi

6.4.7. Poistot

Poistot käsitellään talousarviokirjassa määrärahan ulkopuolisena eränä muiden kuin taseyksiköiden osalta, joilla poistot sisältyvät sitovaan määrärahaan.

Poistojen laskemisessa käytetään laadintaohjeen liitteestä 2 löytyvää poistosuunnitelmaa. Pääsääntöisesti aktivoidun investoinnin poistolaskenta alkaa käyttöönottokuukautta seuraavan kuukauden alusta.

6.4.8. ICT-kustannukset

ICT-kustannusten tiliöinti muuttuu vuodelle 2025. ICT-kustannukset tiliöidään tarkemmalla tasolla kuin aiemmin. ICT-tilit tarkentuvat kesäkuun loppuun mennessä.

ICT-määrärahalla tulee kattaa alla olevan listan mukaiset hankinnat. Järjestelmien ja hankintojen tarpeellisuutta on tarkasteltava kriittisesti. ICT-kehitysryhmät käyvät läpi ICT-budjettiesitykset syksyn 2024 aikana.

IT-laittepalvelut-tilille kirjataan jatkuvat ICT-palvelut, kuten

- päätelaitteiden, palvelimien ja kapasiteettipalvelujen maksut
- käyttäjätukipalvelujen ja muutoshallinnan maksut
- monitoimilaitteiden palvelumaksut
- AV-laitteiden palvelumaksut
- IT-laitteisiin liittyvät koulutusmaksut
- opetusympäristön resurssipohjaiset ylläpitomaksut

Tietojärjestelmäpalvelut-tilille kirjataan

- tietojärjestelmien käyttöoikeus-, ylläpito- ja SaaS-maksut (esim. Trimble, Edlevo, talousjärjestelmät, jne.)
- tietojärjestelmien ylläpityöt ja pienkehitysmaksut
- verkkopalvelujen palvelu- ja käyttömaksut
- tietojärjestelmiin liittyvät koulutusmaksut

6.4.9. Talousarvion tunnuslukujen laskennassa käytettävät asukasluvut

Laadintaohjeen liitteessä 1 on Lahden kaupungin laatima oma väestöennuste vuosille 2024–2028. Vuoden 2023 tiedot ovat lopullisia (Tilastokeskus). Lahden kaupungin laatiman trendiennusteen mukaan väestönkasvu on keskimäärin 0,13 % vuodessa. Väestöennuste hahmottaa Lahden väestönkehitystä ikäryhmittäin koko kunnan tasolla.

Talousarviokirjassa esitetyissä tunnusluvuissa käytetään seuraavassa taulukossa olevia asukaslukuja.

Julkinen käyttöomaisuus aktivoidaan kesäkuussa eli tammi-kesäkuun kustannuksista poistot alkavat heinäkuussa ja sen jälkeen muodostuvista kustannuksista poistot alkavat kuukausittain.

Lisätietoja
taloussuunnittelu@lahti.fi

Tietojärjestelmälisenssit-tilille kirjataan

- Microsoft- ja Adobe-lisenssimaksut
- muut tietojärjestelmälisenssimaksut

Puhelin- ja datapalvelut -tilille kirjataan

- puhelin- ja mobiilidatapalveluiden käyttömaksut
- vaihdejärjestelmään ja tekstiviestipalveluihin liittyvät maksut

Kiinteä tietoliikenneverkko -tilille (koskee tietohallintoa ja Tilakeskusta) kirjataan

- tietoliikenne-, konesali-, hälytys- ja lankaliittymien maksut
- Mastonetin ja domainpalvelujen maksut

IT-laitteiden vuokrat -tilille kirjataan

- päätelaitteiden, AV-, tulostus- ja verkkolaitteiden rahoitusmaksut

Lisätietoja
tietohallintojohtaja Marko Monni, marko.monni@lahti.fi
IT-controller Juha Lautala, juha.lautala@lahti.fi

Vuosi	Asukasluku
2023	120 693
2024	120 712
2025	120 926
2026	121 129
2027	121 316
2028	121 481

Lisätietoja
erityisasiantuntija Jesse Marola, jesse.marola@lahti.fi

6.4.10. Osallistuva budjetointi

Kaupunginvaltuusto päätti 23.5.2022 § 54 ottaa kaupunkitasoisen osallistuvan budjetoinnin toimintamallin ja vaiheet säännölliseksi, joka toinen vuosi toteutettavaksi asukasosallisuuden toimintamuodoksi. Osallistuvan budjetoinnin määräraha 200 000 euroa käytetään vuosina 2024 ja 2026, minkä jälkeen toimintamallia ja sen jatkoa arvioidaan uudelleen.

Toimintamalliin liittyvät päätökset ovat osa hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnan toimivaltaa. Talousarvion kehysvaiheessa määräraha sisältyy sivistyksen palvelualueella olevan osallisuuden sitovan tason talousarvioon. Osallistuvan budjetoinnin hankkeet päätetään kesällä, jonka jälkeen määräraha siirretään toteuttavan yksikön talousarviomäärärahoihin. Yksikön esitysvaiheessa määräraha sisältyy toteuttavan yksikön käyttötalous- tai investointimäärärahoihin.

7. Investoinnit

Talousarviokirjan investointiosassa esitetään investointitulot ja -menot. Investointien osalta on huomioitava tarvittava määräraha-varaus poistotasoon käyttötalouden puolelle.

Talousarviokehityksen yhteydessä ei oteta sitovaa kantaa yksittäisiin investointihankkeisiin, jotka tarkentuvat syksyllä talousarvion valmistelun yhteydessä.

Kaupunginvaltuuston toukokuussa 2024 hyväksymän hallintosääntömuutoksen ja 1.1.2025 voimaan tulevan TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset talousarvioon, määrärahoihin ja sitoviin tasoihin täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

Investointiosa	Sitovuus
Kiinteä omaisuus	investointimenot
Talonrakennusinvestoinnit	investointimenot
Julkinen käyttöomaisuus	investointimenot
Irtain omaisuus	investointimenot
Arvopaperit ja osuudet	investointimenot

7.1. Kiinteä omaisuus

Kiinteän omaisuuden investointeihin varataan määräraha maanhankintaan, jota yhdyskuntarakentamiseen tarvitaan.

Kiinteä omaisuus *

1 000 euroa	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot	473	6 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Menot	-1 869	-3 500	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500	-2 500
Netto	-1 397	2 500	500	500	500	500	500

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

7.2. Talonrakennusinvestoinnit

Talonrakennusinvestointeihin varataan määräraha tilahankkeisiin. Investointiehdotuksen ottaminen talousarvioon edellyttää yleensä hankkeen sisällymistä voimassa olevaan taloussuunnitelmaan tai erillistä kaupunginvaltuuston toteuttamispäätöstä.

Talousarviokirjassa talonrakennusinvestoinnit esitellään jaoteltuna:

- perusparannukset
- korvausinvestoinnit
- uusinvestoinnit
- keskeneräiset hankkeet
- rakennusten myynti (ei valtuustoon nähden sitova)

Tilahanke-ehdotuksia tehtäessä on otettava huomioon erityisesti seuraavaa:

- Selvitetään ensin toiminnan järjestämismahdollisuudet kokonaan ilman uusia tilajärjestelyjä, ja sen jälkeen olemassa olevien kaupungin tilojen käyttömahdollisuus yhdessä Lahden Tilakeskuksen kanssa. Uudisrakennushankkeiden kohdalla on selvitettävä niiden vaikutukset käyttötalouteen vuositasona.
- Palvelualueet ja konsernihallinto valmistelevat tilahanke-ehdotuksensa Lahden Tilakeskuksen kanssa.
- Lahden Tilakeskus valmistelee ehdotuksen investointihankkeista talousarviovuodelle sekä taloussuunnitelmavuosille.

Talonrakennus *

1 000 euroa	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot	14 966	1 393	1 210	1 147	1 046	1 040	1 040
Menot	-21 473	-54 735	-30 983	-23 971	-21 046	-35 424	-27 509
Netto	-6 507	-53 342	-29 773	-22 824	-20 000	-34 384	-26 469

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

7.3. Julkinen käyttöomaisuus

Julkisen käyttöomaisuuden määrärahan käytöstä päätetään käytösuunnitelman yhteydessä.

Talousarviokirjassa julkisen käyttöomaisuuden investoinnit esitellään hankeryhmittäin:

- kadunrakennus
- satamat
- ulkovalaistus
- liikennevalot
- liikuntarakentaminen
- viheralueet
- elinvoimahankkeet

Julkinen käyttöomaisuus *

1 000 euroa	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot	623	657	450	500	500	500	500
Menot	-47 056	-28 228	-28 414	-30 548	-30 914	-22 985	-30 914
Netto	-46 432	-27 571	-27 964	-30 048	-30 414	-22 485	-30 414

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

7.4. Arvopaperit ja osuudet

Arvopapereiden ja osuuksien investointeihin varataan määräraha elinkeinopoliittisten hankkeiden edellyttämiin omarahoitusosuuksiin ja konserniyhtiöiden osakepääomien mahdollisiin korotuksiin.

Talousarviokirjassa arvopaperit ja osuudet esitellään kohteittain, mikäli ne ovat tiedossa.

Arvopaperit ja osuudet *

1 000 euroa	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot	19	0	0	0	0	0	0
Menot	-4 312	-1 500	-500	-500	-500	-500	-500
Netto	-4 293	-1 500	-500	-500	-500	-500	-500

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

7.5. Irtain omaisuus

Irtaimen omaisuuden investointeihin varataan määräraha ICT-investointeihin ja ensikertaiseen kalustamiseen, mikäli hankinnan arvo yli 10 000 euroa. Kaupungin uudesta 18.3.2024 julkaistusta [investointiohjeesta](#) löytyy tarkempaa tietoa investointien määritelmästä.

Talousarviokirjassa irtain omaisuus ryhmitellään käyttötalouden palvelualuejaon mukaisesti.

ICT-investoinnit budjetoidaan konsernihallinnon irtaimen omaisuuden investointeihin. Palvelualueet kokoavat ja kuvaavat vuonna 2025 toteutettavaksi aiottu ICT-investointien kehityssuunnitelmat Thinking Portfolio -projektisalkkuun [erillisen ohjeistuksen mukaan](#).

Vuonna 2025 toteutettavat ICT-investointia edellyttävät projektit käsitellään syksyn 2024 aikana ICT-kehitysryhmissä, joissa kehitysehdotusten tavoitteet, sisältö, vaikutukset ja tuottavuus arvioidaan yhteisten kriteerien perusteella. Kehitysryhmiin valmisteltava investointiesitys pitää sisällään yltäason kuvauksen kehitysesityksestä, suunnitellun aikataulun, liitännät muihin järjestelmiin ja projekteihin sekä prosessitason kuvauksen. Investoinnista on esitettävä kustannus-hyötylaskelma sekä erityisesti hankinnan perustelu erillisen ohjeen mukaan.

Kehitysryhmät kokoavat investointiesitykset, jotka käsitellään ja asetetaan prioriteettijärjestykseen tietohallinnon ja kehitysryhmien puheenjohtajien kanssa. Tämän jälkeen tietohallintojohtaja tekee yhteisen investointiesityksen talousarvioon.

Lisätietoja ICT-investointien osalta tietohallintojohtaja Marko Monni, marko.monni@lahti.fi

Irtain omaisuus *

1 000 euroa	TP 2023	KS+LTA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	TS 2028	TS 2029
Tulot	0	0	0	0	0	0	0
Menot	-6 961	-7 523	-4 145	-3 935	-4 385	-3 265	-3 265
Netto	-6 961	-7 523	-4 145	-3 935	-4 385	-3 265	-3 265
Konsernihallinto ja elinvoiman palvelualue			-2 640	-2 170	-2 170	-2 170	-2 170
Sivistyksen palvelualue			-1 305	-1 565	-2 015	-895	-895
Kaupunkiympäristön palvelualue			-200	-200	-200	-200	-200
Netto			-4 145	-3 935	-4 385	-3 265	-3 265

* Hallintosääntömuutoksen ja TE-palvelu-uudistuksen vaikutukset täsmentyvät talousarvion valmistelun aikana.

8. LIITTEET

8.1. Liite 1 Lahden väestöennuste

Oheisessa taulukossa esitetään Lahden kaupungin laatima oma väestöennuste vuosille 2024–2028. Vuoden 2023 tiedot ovat lopullisia (Tilastokeskus). Ennuste hahmottaa Lahden väestökehitystä ikäryhmittäin koko kunnan tasolla vuosina

2023–2028, sekä väestön vuosittaista %-muutosta vuosiin 2025–2028. Trendiennusteen mukaan väestönkasvu on ennustekaudella 0,13 % vuodessa.

LAHTI VÄESTÖENNUSTE 2023–2028 (Lahden kaupunki)							%/vuosi 2023 -2025	%/vuosi 2023 -2026	%/vuosi 2023 -2027	%/vuosi 2023 -2028
	2023	2024	2025	2026	2027	2028				
YHT.	120 693	120 712	120 926	121 129	121 316	121 481	0,10	0,12	0,13	0,13
0–6 v.	6 705	6 860	6 817	6 801	6 803	6 801	0,84	0,48	0,37	0,29
7–12 v.	7 133	7 072	6 916	6 753	6 598	6 458	-1,53	-1,81	-1,93	-1,97
13–15 v.	3 930	3 994	4 022	4 012	3 976	3 923	1,16	0,69	0,30	-0,03
16–18 v.	4 133	4 020	4 092	4 166	4 236	4 299	-0,47	0,29	0,64	0,81
19–64 v.	67 987	67 355	67 313	67 300	67 294	67 266	-0,50	-0,34	-0,26	-0,21
65–74 v.	15 662	15 451	15 143	14 911	14 698	14 585	-1,67	-1,62	-1,58	-1,41
75–84 v.	11 423	12 031	12 597	12 828	13 331	13 654	5,01	3,95	3,95	3,64
85+ v.	3 720	3 929	4 026	4 358	4 380	4 495	4,04	5,44	4,21	3,89

Lisätietoja
erityisasiantuntija Jesse Marola, jesse.marola@lahti.fi

8.2. Liite 2 Poistosuunnitelma (KV 11.4.2016 § 36) ja erityisperustellut kohteet

Käyttöomaisuus	Poistosuunnitelma 1.1.2016 alkaen, ellei poikkeuslupaa haettu		Lahden kaupungin poistosuunnitelma 31.12.2012 asti	Lahden kaupungin poistosuunnitelma 1.1.2013– 31.12.2015, ellei poikkeuslupaa haettu	Nastolan kunnan poistosuunnitelma 31.12.2015 asti
	poisto- aika/v	tasapoisto/v	poistoaika/v	poistoaika/v	poistoaika/v
Aineettomat hyödykkeet					
Kehittämismenot	2	50,0 %	-	2	-
Aineettomat oikeudet	5	20,0 %	5	5	5
Liikearvo	2	50,0 %	-	2	-
Muut pitkävaikutteiset menot					
- atk-ohjelmistot	2	50,0 %	5	2	3
- muut	2	50,0 %	3	2	-
Aineelliset hyödykkeet					
Maa- ja vesialueet	ei poistoaikaa				
Rakennukset ja rakennelmat					
- hallinto- ja laitosrakennukset	20	5,0 %	30	20	30
- tehdas- ja tuotantorakennukset	20	5,0 %	20	20	20
- talousrakennukset	10	10,0 %	7	10	15
- vapaa- ajan rakennukset	20	5,0 %	25	20	20
- asuinrakennukset	30	3,3 %	40	30	30
Kiinteät rakenteet ja laitteet					
- kadut, tiet, torit ja puistot	15	6,7 %	20	15	menojäännös 15 %
- sillat, laiturit ja uimalat	10	10,0 %	20	10	menojäännös 15 %
- muut maa- ja vesirakenteet	15	6,7 %	30	15	menojäännös 10 %
- vedenjakeluverkosto	30	3,3 %	-	-	menojäännös 8 %
- viemäriverkko	30	3,3 %	-	-	menojäännös 8 %
- sähköjohdot, muuntoasemat ja ulkovalaistuslaitteet	15	6,7 %	10	15	-
- muut putki- ja kaapeliverkot	15	6,7 %	-	-	menojäännös 20 %
- sähkö-, vesi- yms. laitosten laitoskoneet ja laitteet	10	10,0 %	-	-	menojäännös 20 %
- liikenteen ohjauslaitteet	10	10,0 %	10	10	-
- muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	10	10,0 %	15	10	-
Rakennusten peruskorjaukset	taloudellinen pitoaika lasketaan investointikohtaisesti		taloudellinen pitoaika lasketaan investointikohtaisesti	taloudellinen pitoaika lasketaan investointikohtaisesti	-
Koneet ja kalusto					
- muut kuljetusvälineet	4	25,0 %	5	4	5
- muut liikkuvat työkoneet	5	20,0 %	5	5	5
- muut raskaat koneet	10	10,0 %	10	10	-
- muut kevyet koneet	5	20,0 %	10	5	-
- terveydenhuolto- yms. laitteet	5	20,0 %	10	5	5
- atk-laitteet	3	33,3 %	3-5	3	3
- muut laitteet ja kalusteet	3	33,3 %	3-15	3	3
Muut aineelliset hyödykkeet					
- luonnonvarat	käytön mukainen ei poistoaikaa				
- arvo- ja taide-esineet	ei poistoaikaa				
- ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	ei poistoaikaa				
Pysyvien vastaavien sijoitukset					
Osakkeet ja osuudet	ei poistoaikaa				

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 euroa (alv 0 %), kirjataan vuosikuluiksi.

POISTOSUUNNITELMASTA ERITYISPERUSTELLUT KOHTEET	rakennettu /hankittu	valmis	poisto- aika/v
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 16.12.2013)			
Laitos- ja hallintorakennuksia, joiden poistoaika olisi enintään 30 vuotta (360 kk)			
Näiden rakennusten taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Arvokkaat kulttuurirakennukset			
Suojelukohteita, joita pidetään aina toimintakuntoisina, pitkä käyttöikä			
Vanha sähkölaitos, Kirkkokatu 21	1907	pp valmis 1/2013	30
Koulurakennukset			
Kariston koulu ja päiväkot	2010	laajennus 7/2013	30
Lahden lyseon lukio	1928	pp A-osa 7/2013	30
Vapaa-ajan rakennukset			
Näiden kohteiden taloudellinen pitoaika on yli 25 vuotta (300 kk)			
Liikuntarakennukset			
Mukkulan jalkapallohalli	2013	uudisrakennus 5/2013	25
Mukkulan pukusuojarakennus	2013	uudisrakennus 12/2013	25
Muut maa- ja vesirakenteet, virkistys- ja urheilualueet, poistoaika enintään 30 vuotta (360 kk)			
Rakenteilla on pitkä käyttöikä, rakentaminen ja perusparantaminen vaativat huomattavat investoinnit			
HS97 mäki	1977	pp valmis 12/2013	30
HS97 mäen hissi ja valmentajalava	2013	uudisrakennus 2/2013	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 8.9.2014)			
Laitos- ja hallintorakennuksia, joiden poistoaika olisi enintään 30 vuotta (360 kk)			
Näiden rakennusten taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Koulurakennukset			
Nykyaikaiset uudet tai uudistetut koulurakennukset, tiukentuneet rakentamismääräykset			
Lahden Lyseon lukio	1928	laajennus peruskorjaus B-osa ja uudisrakennus C-osa 8/2014	30
Kärpäsen koulu	1966	pp 2-vaihe 8/2014	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 9.2.2015)			
Laitos- ja hallintorakennuksia, joiden poistoaika olisi enintään 30 vuotta (360 kk)			
Näiden rakennusten taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Koulurakennukset			
Nykyaikaiset uudet tai uudistetut koulurakennukset, tiukentuneet rakentamismääräykset			
Sipurin päiväkot		uudisrakennus	30
Riihelän päiväkot		uudisrakennus	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 7.9.2015)			
Laitos- ja hallintorakennuksia, joiden poistoaika olisi enintään 30 vuotta (360 kk)			
Näiden rakennusten taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Koulurakennukset			
Nykyaikaiset uudet tai uudistetut koulurakennukset, tiukentuneet rakentamismääräykset			
Liipolan monitoimitalo		uudisrakennus	30
Jalkarannan monitoimitalo		uudisrakennus	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 4.9.2017)			
Erityisperusteltu 30 vuoden (360 kk) poistoaika			
Länsiharjun koulun laajennusosan uudisrakennus	2017	uudisrakennus 8/2017	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 4.5.2020)			
Erityisperusteltu 30 vuoden (360 kk) poistoaika			
Uudisrakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			

POISTOSUUNNITELMASTA ERITYISPERUSTELLUT KOHTEET	rakennettu /hankittu	valmis	poisto- aika/v
Lähteen monitoimitalo	2020	uudisrakennus 4/2020	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KV 14.12.2020)			
Erityisperusteltu 20 vuoden (240 kk) poistoaika			
Osallistumismenot muiden omaisuuteen			
Lahden eteläinen kehätie (vt 12)	2020		20
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 3.5.2021)			
Erityisperusteltu 30 vuoden (360 kk) poistoaika			
Uudisrakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Kivimaan koulun uudisrakennus	2021	uudisrakennus 3/2021	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 9.8.2021)			
Erityisperusteltu 30 vuoden (360 kk) poistoaika			
Uudisrakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Rakokiven monitoimitalon uudisrakennus	2021	uudisrakennus kesä 2021	30
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 30.1.2023)			
Erityisperusteltu 30 vuoden (360 kk) poistoaika			
Uudisrakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 30 vuotta			
Renkomäen monitoimitalon uudisrakennus	2023	uudisrakennus 1/2023	30
Erityisperusteltu 25 vuoden (300 kk) poistoaika			
Perusparannetun rakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 25 vuotta			
Kivimaan monitoimitalon perusparannettu koulurakennus	2023	perusparannus 2/2023	25
ERITYISPERUSTELTAVAT KOHTEET (KH 21.8.2023)			
Erityisperusteltu 25 vuoden (300 kk) poistoaika			
Perusparannetun rakennuksen taloudellinen pitoaika on yli 25 vuotta			
Kaupungintalo	2023	perusparannus 8/2023	25

* huom. rakennusten osalta pidennetty poistoaika koskee vain luettelossa mainittuja rakennuksen osia.

8.3. Liite 3 Lahden kaupunkistrategian mittarit

Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 14.3.2022 § 35 Lahden kaupungin päivitetyn strategian. Strategian perustavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa yleisellä tasolla. Strategiset mittarit eivät suoraan kuvaa organisaation oman toiminnan vaikuttavuutta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Oman toiminnan strategialähtöisyys varmistetaan kytkemällä talousarvio sekä siihen kirjattavat toiminnalliset tavoitteet kiinteästi kaupungin strategiaan. Toiminnallisten tavoitteiden seuranta tehdään puolivuositain. Strategisten mittareiden raportoinnissa esitetään otsikon alla mittarin kehityssuunta.

- Vihreä ylöspäin osoittava nuoli kertoo kehityksen olleen suotuisaa.
- Keltainen vaakanuoli tarkoittaa lähes tasaista kehitystä tai sitä, että vertailuvuosia ei vielä ole.
- Punainen alaspäin osoittava nuoli viestii negatiivisesta kehityksestä.

Yhteenvedo strategisten mittareiden toteutumisesta

ELINVOIMAN MITATTAVAT TAVOITTEET SEKÄ MITTARIT

Lahti on hiilineutraali 2025

- Kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys
- Kaupungin alueen nettohiilinielujen kehitys

Kiertotalousliiketoiminta kasvaa

- Yritysten resurssiviisaus ja vastuullisuus paranee

Yritysten ja työpaikkojen määrä kasvaa

- Yritysten määrä
- Työpaikkojen määrä

Yrittäjien arvio elinkeinopolitiikasta paranee

- Kokonaisarvosana kunnan elinkeinopolitiikasta

Yritysten investoinnit lisääntyvät Lahden alueella

- Lahtelaisiin/päijäthämäläisiin yrityksiin kanavoitu ELY-, BF- ja Finnvera-yritysrahoitus ja rahoituksen suhde verrokkialueisiin: Kanta-Häme ja Pirkanmaa
- Bruttokansantuote asukasta kohden maakunnittain

Muuttoliike on positiivinen, väkiluku kasvaa v. 2026 0,5 %

- Väestön kasvuprosentti
- Muuttoliike
- Luonnollinen väestönlisäys

Lahdessa on korkeakouluopiskelijoita v. 2026 yhteensä 8 500 ja v. 2023 yhteensä 10 000

- Korkeakouluopiskelijoiden määrä

Lahden koulutustaso nousee

- Väestön koulutusrakenne (%)
- Korkea-asteen suorittaneiden muuttoliike (15–64-vuotiaat), nettomuutto

Työllisyys kehittyi positiivisesti

- Nuorisotyöttömyys (%)
- Pitkäaikaistyöttömyys (%)
- Ulkomaalaisten työnhakijoiden aktiivointiaste

Osaavan työvoiman saatavuus parantuu

- Osaavan työvoiman saatavuus
- Uudet avoimet työpaikat

Vierailijoiden lukumäärä Lahdessa palaa vuoden 2019 tasolle ja kasvaa sen jälkeen vuosittain 1,5 %

- Tapahtumien määrän kehitys
- Majoituskapasiteetin ja käytön kehitys

Keskustan viihtyisyys kasvaa

- Keskustan elinvoimalaskenta
- Koettu turvallisuus keskustassa
- Katuturvallisuusindeksi

Suurin osa uudesta rakentamisesta sijoittuu kestäville kaupunkirakenteen vyöhykkeille

- Uuden rakentamisen sijoittuminen kestäväan kaupunki-liikkumisen vyöhykkeille

HYVINVOINNIN MITATTAVAT TAVOITTEET SEKÄ MITTARIT

Lahtelaiset ovat terveempiä ja liikkuvat enemmän

- THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu
- Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%)
- Terveystensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%)

Päihteiden käyttö vähenee

- Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa (%)
- Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran (%)
- Huumeiden määrä jätevedessä

Syrjäytymisriskissä olevien määrä vähenee

- Ilman toisen asteen koulutusta olevien 20–24-vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin
- Tuntee itsensä yksinäiseksi (%)
- Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat, 65 vuotta täyttäneet ja 75 vuotta täyttäneet
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet (%), 18–24-vuotiaat ja 25–64-vuotiaat
- Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opinnoissa, ei varusmiespalveluksessa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

Lasten ja nuorten terveelliset elintavat, turvallisuuden ja osallisuuden kokemukset sekä koettu hyvinvointi paranevat

- Terveytensä keskitasoisiksi tai huonommaksi kokevien osuus (%) 8. ja 9. luokat (HYTE-ind.)
- Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (%)
- Lihavien/ylipainoisten osuus (%), 8. ja 9. luokat (HYTE-ind.)
- Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä (%)
- Mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista (%)

Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat

- Enintään 300 m etäisyydellä asemakaavoitetusta viheralueesta asuvien osuus

Luonnon monimuotoisuus vahvistuu

- Luonnonsuojelualueiden osuus Lahden kaupungin maa-alasta

Matalan kynnyksen liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksien saavutettavuus paranee

- Mittari valmistuu kulttuurihyvinvointisuunnitelman yhteydessä
- Ulkoliikuntapaikat

Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä ja osallistumismahdollisuudet lisääntyvät

- Osallistuvan budjetoinnin osallistujamäärä
- Kaupungin osallisuustilaisuuksien määrä ja osallistujat
- Osallistuminen

UUDISTUMISEN MITATTAVAT TAVOITTEET SEKÄ MITTARIT**Kaupungin tulorahoitus vuonna 2026 riittää kattamaan nettoinvestoinnit**

- Investointien tulorahoituksen osuus

Lahti nähdään hyvänä kumppanina

- Kumppanuuskysely

Tuotamme oikeaa tietoa avoimesti

- Vaikutusten ennakoarviointien lukumäärä
- Valtuuston itsearviointi

Palvelukokemus paranee

- Palvelutytytyväisyys kuntapalveluihin

Lahden maine hyvänä työnantajana vahvistuu

- Työhyvinvointikysely, suosittelemisindeksi NPS

Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi parantuu

- Työhyvinvointikysely, voimavarat ja palautuminen kokonaiskeskiarvo
- Terveysperusteiset poissaolot